

Sygn. akt III USKP 156/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Leszek Bielecki (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Robert Stefanicki

SSN Renata Żywicka

w sprawie z odwołania J. M.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Legnicy

o rekompensatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 1 lutego 2023 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z dnia 11 grudnia 2019 r., sygn. akt III AUa 455/19,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do ponownego
rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu oraz
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
wyrokiem z 11 grudnia 2019 r., III AUa 455/19, po rozpoznaniu apelacji
odwołującego się J. M., zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Legnicy z 6 marca
2019 r., V U 578/18, i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń

Spółecznych Oddziału w Legnicy z 6 sierpnia 2018 r. w ten sposób, że przyznał odwołującemu się prawo do rekompensaty.

W sprawie tej ustalono, że odwołującemu (ur. 6 maja 1953 r.) przyznano prawo do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym od 6 maja 2018 r. W dniu 12 czerwca 2018 r. złożył wniosek o rekompensatę z tytułu pracy w szczególnych warunkach. Kontestowaną w niniejszej sprawie decyzją organ rentowy odmówił mu prawa do tego świadczenia wskazując, iż nie posiada on wymaganego 15-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach, a jedynie 14 lat, 2 miesiące i 6 dni.

Odwołujący był zatrudniony w P. spółce z o.o. w L. w okresie od 18 maja 1978 r. do 9 stycznia 1987 r., w tym od 1 kwietnia 1981 r. do 9 stycznia 1987 r. w Wydziale Transportu Samochodowego w Ż. na stanowisku kierownika oddziału remontowego. W tym okresie Zakład Transportu podlegał pod K. i składał się z kilku wydziałów. Oddział Remontowy, który wchodził w skład Wydziału Transportu Samochodowego, zajmował się remontami pojazdów samochodowych, dźwigów i sprzętu specjalistycznego. Na Oddziale Remontowym zatrudnionych było ok. 600 osób pracujących na trzy zmiany. Większość z nich to byli kierowcy, ponadto było ok. 80 mechaników, dyspozytorzy, osoby zajmujące się typową techniką, elektrycy samochodowi, pracownicy zajmujący się naprawami pomp wtryskowych. Wnioskodawca zarządzał tym wydziałem przy pomocy mistrzów zmianowych, ponadto prowadził równolegle nadzór nad budową hali remontowej za H. W zakładzie były trzy kanały remontowe, w których napraw pojazdów dokonywali mechanicy. Wnioskodawca bezpośrednio podlegał kierownikowi wydziału, zaś jemu podlegali pracownicy stacji obsługi. Zastępował go w razie nieobecności mistrz stacji obsługi. Do jego obowiązków należało: nadzorowanie i kontrolowanie całokształtu prac związanych z działalnością stacji obsługi, uzgadnianie i czuwanie nad prawidłowym opracowaniem harmonogramów przeglądów technicznych pojazdów oraz konserwacją i naprawą maszyn i urządzeń, bieżące kontrolowanie wykonania zaplanowanych obsług technicznych i napraw, stała kontrola prowadzonej ewidencji pobranych części i innych materiałów na poszczególne pojazdy, kontrolowanie prawidłowości eksploatacji środków trwałych będących w użytkowaniu oddziału, stałe nadzorowanie i kontrolowanie stanu technicznego pojazdów pod względem bezpieczeństwa oraz stanem mającym bezpośredni

wpływ na ekonomiczne eksploataowanie pojazdów, przestrzeganie obowiązujących terminów w przeprowadzeniu konserwacji urządzeń dźwigowych, wprowadzanie doskonalszych form pracy i organizacji w pionie technicznym, przestrzeganie zasady zatrudniania pracowników zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami, współpraca z Klubem Techniki i Racjonalizacji oraz stowarzyszeniami technicznymi w dążeniu do umasowienia ruchu wynalazczości pracowniczej, miał również obowiązek brać czynny udział w szkoleniu okresowym zakresu bhp i p.poż. oraz bieżąco kontrolować okresowe badania pracowników. Ponadto musiał dokonywać uzgodnień z działem zaopatrzenia i składać zamówienia na części zamienne, materiały i urządzenia oraz prowadzić ewidencję przedmiotów nietrwałych będących na wyposażeniu wydziału. Współpracował w komórce organizacyjnej z pracownikami magazynu części zamiennych, dyspozytorami i mistrzami oraz pracownikami kontroli technicznej, zaś w zakładzie z działami zaopatrzenia materiałowego, działem energomechanicznym i księgowością.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny sprawy Sąd pierwszej instancji stwierdził, że odwołanie nie zasługiwało na uwzględnienie. Powołał się przy tym na art. 21 i 23 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (jednolity tekst: Dz.U. 2022 r., poz. 1340 ze zm.) oraz § 2 ust. 1, § 4-15 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43). W ocenie Sądu materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie pozwolił na uznanie, że odwołujący spełnia warunek posiadania co najmniej 15-tu lat pracy w szczególnych warunkach. Sąd podkreślił, że nie można do okresów wykonywania prac w szczególnych warunkach uznać zatrudnienia w P. spółce z o.o. w L. w okresie od 18 maja 1978 r. do 9 stycznia 1987 r., w tym od 1 kwietnia 1981 r. do 9 stycznia 1987 r. w Wydziale Transportu Samochodowego w Ż. na stanowisku kierownika oddziału remontowego, bowiem w tym okresie wykonywał on „kontrolę międzyoperacyjną, kontrolę jakości produkcji oraz dozór inżyniersko-techniczny w oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie”. Prace te pracodawca zakwalifikował jako prace ujęte w wykazie A, dziale XIV, poz. 24. Kwalifikacja ta zdaniem Sądu jest błędna.

W ocenie Sądu pierwszej instancji jako prace w szczególnych warunkach uprawniające do uzyskania prawa do rekompensaty na mocy wyżej wskazanych przepisów, a które dotyczą osób kierujących pracami danej jednostki, mogą być uznane jedynie te, które wykonywane są przez osoby sprawujące kontrolę międzyoperacyjną, kontrolę jakości produkcji oraz dozór inżynieryjno-techniczny w oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie. Sąd uznał zatem, że prace w oddziale remontów zakładu transportu, prace polegające na wykonywaniu napraw, przeglądów pojazdów samochodowych, dźwigów, maszyn i urządzeń, nie są pracami w szczególnych warunkach. Stąd kierowanie i nadzór nad pracami w takim wydziale nie może być, w ocenie Sądu Rejonowego, traktowany jako praca w szczególnych warunkach. Na marginesie Sąd dodał, iż taki nadzór musi być wykonywany stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, i co istotne nadzór ten musi być bezpośredni. Zaś, jak wynika z wyjaśnień wnioskodawcy i charakterystyki jego stanowiska pracy, pracami oddziału kierował on przy pomocy zastępcy (w pewnym okresie) i mistrzów zmianowych.

Z powyższym nie zgodził się Sąd Okręgowy uznając apelację odwołującego się za zasadną, co skutkowało zmianą zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającej go decyzji organu rentowego poprzez przyznanie mu prawa do rekompensaty.

W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy na gruncie prawidłowo zebranego materiału dowodowego dokonał jego błędnej oceny przez uznanie, że odwołujący nie spełnia wszystkich niezbędnych przesłanek do nabycia prawa do rekompensaty. Sporne bowiem na gruncie przedmiotowego postępowania było, czy odwołujący legitymuje się co najmniej 15-letnim okresem pracy w warunkach szczególnych, przy czym organ rentowy uwzględnił mu 14 lat, 2 miesiące i 6 dni.

Sąd odwoławczy wskazał, że w sprawie bezspornym było, że odwołujący nie był uprawniony do emerytury wcześniejszej oraz nie nabył prawa do emerytury pomostowej pomimo, że się o nią ubiegał. Jednakże Sąd ten, dokonując analizy akt sprawy zauważył, że w okresie od 4 lipca 1978 r. do 24 czerwca 1979 r. odwołujący odbywał zasadniczą służbę wojskową, a następnie w okresie 30 dni po jej zakończeniu podjął pracę, którą została zaliczona przez organ rentowy do pracy w

warunkach szczególnych. Dlatego też, w ocenie Sądu, służba wojskowa powinna zostać zaliczona do okresu pracy w warunkach szczególnych.

Sąd zauważył przy tym, że w związku z rozbieżnym orzecznictwem co do kwestii związanej z możliwością zaliczania okresu służby wojskowej do okresu pracy w szczególnych warunkach, Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z 16 października 2013 r., sygn. II UZP 6/13 (OSNP 2014 nr 3, poz. 42, LEX nr 1385939) przesądził, iż czas zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie obowiązywania art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 44, poz. 220, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r.) zalicza się - na warunkach wynikających z tego przepisu - do okresu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym. Powołał się również na wyrok z 11 lutego 2014 r., sygn. II UK 293/13 (LEX nr 1441189), w którym Sąd Najwyższy rozważając kwestię okresu służby wojskowej wnioskodawcy przypadającego po 31 grudnia 1974 r. wskazał, że nadal znaczenie ma art. 108 ustawy z 21 listopada 1967 r., który uległ wprowadzeniu zmianie od 1 stycznia 1975 r., jednak nie tak istotnej, aby powiedzieć, że nastąpiło przełamanie i ustawodawca chciał z tą datą znieść uprawnienie żołnierzy zasadniczej służby wojskowej do zaliczenia jej do okresu zatrudnienia uprawniającego do wcześniejszej emerytury, jako okres pracy w szczególnych warunkach.

Zmiana art. 108 ustawy z 21 listopada 1967 r. z dniem 1 stycznia 1975 r. wynikała z wejścia w życie Kodeksu pracy (została dokonana na podstawie art. X ust. 2 pkt c ustawy z 26 czerwca 1974 r. Przepisy wprowadzające Kodeks pracy - Dz.U. Nr 24, poz. 142 ze zm.). Zmiana ta nie wprowadziła wówczas radykalnie nowej treści, która uzasadniałaby stwierdzenie, że zasadnicza służba wojskowa nie podlega już zaliczeniu do okresu pracy w szczególnych warunkach. Art. 108 ust. 1 dalej stanowił, że "czas odbywania zasadniczej lub okresowej służby wojskowej wlicza się pracownikowi do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem, jeżeli po odbyciu tej służby podjął on zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do służby". Nadal więc ustawodawca potwierdzał wliczanie pracownikowi okresu służby wojskowej do zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z

tym zatrudnieniem. Sąd Apelacyjny zauważył również, że na gruncie ww. przepisu ukształtował się także pogląd, że brak jest przeszkód prawnych do zakwalifikowania okresu odbywania służby wojskowej jako okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach również w sytuacji takiej jak u odwołującego, a więc gdy przed rozpoczęciem służby wojskowej nie pracował on w szczególnych warunkach, a pracę taką podjął dopiero po jej zakończeniu w terminie 30 dni (por. wyroki Sądu Najwyższego z 5 sierpnia 2014 r., I UK 442/13, LEX nr 1491097 oraz z 11 sierpnia 2016 r., II UK 319/15, LEX nr 2113368). Niezależnie zatem od tego, w ocenie Sądu drugiej instancji, że przed służbą wojskową odwołujący nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach, to niewątpliwie wykonywał ją po odbyciu tej służby, a na tej podstawie okres służby wojskowej od 4 lipca 1978 r. do 24 czerwca 1979 r. można zaliczyć wnioskodawcy do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach na podstawie art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Uwzględnienie powyższego okresu do zaliczonego przez organ rentowy okresu pracy w szczególnych warunkach w wymiarze 14 lat 2 miesiące i 6 dni dał łącznie wymagany okres 15 lat pracy w szczególnych warunkach, a tym samym Sąd uznał, że odwołujący spełnił wszystkie przesłanki wymagane do przyznania jemu prawa do rekompensaty.

W skardze kasacyjnej organ rentowy zarzucił naruszenie art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1340 ze zm.) w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 504 ze zm.) oraz art. 120 ust. 1 i art. 122 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 372 ze zm.). Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej Instancji.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną odwołujący wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie od organu rentowego na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa prawnego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zaskarżone orzeczenie podlegało uchyleniu.

W rozpoznawanej sprawie należy zwrócić uwagę na kilka istotnych okoliczności. Przede wszystkim zwraca uwagę okoliczność zatrudnienia skarżącego w P. spółka z o.o. w L. w okresie od 18 maja 1978 r. do 9 stycznia 1987 r., a w tym czasie odbycie zasadniczej służby wojskowej od 4 lipca 1978 r. do 24 czerwca 1979 r. oraz zatrudnienie w tejże samej spółce od 1 kwietnia 1981 r. do 9 stycznia 1987 r. na stanowisku kierownika oddziału remontowego Wydziału Transportu Samochodowego w Ż.. W tym zakresie Sąd Okręgowy w Legnicy stwierdził, że prace w oddziale remontów zakładu transportu nie są pracami w szczególnych warunkach, a ponadto, że pracami w szczególnych warunkach nie są prace polegające na wykonywaniu napraw, przeglądów pojazdów samochodowych, dźwigów, maszyn i urządzeń. Dlatego też, kierowanie i nadzór nad pracami w takim wydziale nie może być traktowany jako praca w szczególnych warunkach, o których mowa w wykazie A (załączniku), dziale XIV, poz. 24 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 43, poz. 8) w związku z art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 164). Następnie zwraca uwagę okoliczność, że Sąd Apelacyjny we Wrocławiu nie odniósł się do tychże ustaleń Sadu Okręgowego, a jedynie w końcowej części uzasadnienia swojego orzeczenia niejako przychylił się do tamtych ustaleń. Natomiast przywołał, nie wzmiankowane z kolei przez Sąd Okręgowy, przepisy ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 1967 r. Nr 44, poz. 220 ze zm.) w związku z przepisami ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Przepisy wprowadzające Kodeks pracy (Dz.U. z 1974 r. Nr 24, poz. 142 ze zm.). Przepis artykułu X ust. 2 pkt c tejże ustawy stanowi, że art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej otrzymuje brzmienie: czas odbywania zasadniczej lub okresowej służby wojskowej wlicza się pracownikowi do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem, jeżeli po odbyciu tej służby podjął on zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był

zatrudniony przed powołaniem do służby. W rozpatrywanej sprawie, wbrew stanowisku organu rentowego wyrażonemu w skardze kasacyjnej, tenże przepis znajduje zastosowanie, a nie przepis art. 120 ust. 1 w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 7 maja 1999 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz zmianie ustawy o uposażeniu żołnierzy (Dz.U. z 1999 r. Nr 50, poz. 500).

Na tle przywołanych wyżej regulacji prawnych pojawiło się kilka istotnych rozstrzygnięć Sądu Najwyższego, aczkolwiek charakteryzujących się rozbieżnością tam przyjętych stanowisk. W uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 16 października 2013 r., II UZP 6/13 (OSNP 2014 nr 3, poz. 42 i OSP 2014 nr 12, poz. 110) przyjęto, że czas zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie obowiązywania art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej zalicza się - na warunkach wynikających z tego przepisu - do okresu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym stosownie do art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej. W uzasadnieniu tej uchwały powiększony skład Sądu Najwyższego stwierdził, że rozstrzygany problem nie dotyczy ujmowania zasadniczej służby wojskowej jako okresu składkowego (albo zaliczalnego w rozumieniu poprzednich regulacji emerytalnych), lecz sprowadza się do określenia, czy ta służba jest równoznaczna z okresem pracy w szczególnych warunkach wymaganym do nabycia wcześniejszej emerytury. Sąd Najwyższy wyraźnie zaznaczył, że na gruncie przepisów ubezpieczeniowych okres zasadniczej służby wojskowej nie jest obecnie i nigdy nie był okresem zatrudnienia (pozostawania w stosunku pracy), a to oznacza, że w okresie odbywania zasadniczej służby wojskowej żołnierz nie był pracownikiem zatrudnionym w szczególnych warunkach. Uwzględnienie okresu tej służby w stażu ubezpieczeniowym (jako okresu zaliczalnego albo równorzędnego), było możliwe - co najwyżej - tylko na podstawie odrębnego przepisu. Zgodnie z art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony PRL, okres odbytej zasadniczej lub okresowej służby wojskowej zaliczał się do okresu zatrudnienia, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem, pracownikom, którzy po odbyciu tej służby podjęli zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym byli zatrudnieni przed powołaniem do służby albo w tej samej gałęzi pracy. Dodatkowo

art. 106 ust. 1 tej ustawy nakazywał pracodawcy, który zatrudniał pracownika w dniu powołania do zasadniczej służby wojskowej, do jego zatrudnienia na poprzednio zajmowanym stanowisku lub na stanowisku równorzędnym pod względem rodzaju pracy oraz zaszeregowania osobistego, jeżeli w ciągu 30 dni od dnia zwolnienia z tej służby pracownik zgłosił swój powrót do zakładu pracy w celu podjęcia zatrudnienia. Z kolei szczegółowe zasady zaliczenia zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia zostały uregulowane w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin, które w § 5 ust. 1 ustalało, że pracownikowi, który podjął zatrudnienie po odbyciu służby, należało zaliczyć okres odbytej służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie uprawnień uzależnionych od liczby lat pracy w danym zakładzie lub gałęzi pracy oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Z przywołanych regulacji - zdaniem powiększonego składu Sądu Najwyższego - wynikała zasada, zgodnie z którą pracownikowi, który we wskazanym terminie (30-dniowym) po zakończeniu służby wojskowej podjął pracę u tego pracodawcy, u którego był zatrudniony w chwili powołania do tej służby, okres służby był wliczany do okresu zatrudnienia w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Przepisy ustanawiały zatem fikcję prawną, z której wynikało, że pracownik zatrudniony w szczególnych warunkach, który po zakończeniu czynnej służby wojskowej powrócił do tego samego zatrudnienia w odpowiednim terminie, zachowywał - w okresie pełnienia tej służby - status pracownika zatrudnionego w szczególnych warunkach w rozumieniu przepisów emerytalnych. Powyższa zasada nie obowiązywała jednak wówczas, gdy okres służby wojskowej przypadał w innym czasie niż okres zatrudnienia. W końcowej części uzasadnienia uchwały powiększony skład Sądu Najwyższego podkreślił, że regulacje prawne w zakresie szczególnych uprawnień związanych z pełnieniem zasadniczej służby wojskowej, obowiązujące w poprzednim stanie prawnym, miały zastosowanie nie tylko w sferze prawa pracy, ale również w zakresie kwalifikowania takiej służby do okresów ubezpieczenia społecznego. Jeżeli zatem pracownik spełnił warunki powrotu do poprzedniego zatrudnienia, to zachował "ciągłość pracy", a okres zasadniczej

służby wojskowej należy traktować jako zatrudnienie na takich samych warunkach, jak przed datą powołania do tej służby. Natomiast w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 sierpnia 2014 r., I UK 442/13 (LEX nr 1491097) uznano, że czas zasadniczej służby wojskowej zalicza się do okresu pracy wymaganego do nabycia emerytury w niższym wieku emerytalnym (na zasadach wynikających z art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej) także wtedy, gdy żołnierz przed powołaniem do zasadniczej służby wojskowej nie był (w ogóle) zatrudniony, ale po zwolnieniu z tej służby w ciągu 30 dni podjął zatrudnienie i pracował w szczególnych warunkach pracy. Spór w tej sprawie koncentrował się wokół problemu, czy do okresu pracy w szczególnych warunkach można wnioskodawcy zaliczyć okres zasadniczej służby wojskowej od 25 kwietnia 1972 r. do 9 kwietnia 1974 r., po której (25 kwietnia 1974 r.) ubezpieczony rozpoczął pracę jako kierowca samochodu ciężarowego, jeśli przed rozpoczęciem służby wojskowej w ogóle nie pozostawał w stosunku pracy (pracował w gospodarstwie rolnym). Uzasadniając twierdzącą odpowiedź na tak postawione pytanie, Sąd Najwyższy wyszedł między innymi z założenia, że osoby, które przed powołaniem do służby wojskowej nie podjęły ("nie zdążyły" podjąć) zatrudnienia, ale w stosunkowo krótkim czasie (w ciągu 30 dni) po odbyciu służby wojskowej zatrudniły się i pracowały w szczególnych warunkach, nie powinny być traktowane gorzej niż ubezpieczeni, którzy przed wcieleniem do wojska "zdążyli" rozpocząć zatrudnienie w warunkach szczególnych i kontynuowali je po przerwie spowodowanej służbą wojskową. Dotyczy to zwłaszcza przypadków, w których osoba odbywająca służbę wojskową uzyskała w trakcie tej służby stosowne kwalifikacje zawodowe (np. uprawnienia do kierowania samochodami ciężarowymi). Zdaniem Sądu Najwyższego wyrażonym w tym wyroku, łącznikiem obu tych sytuacji jest przede wszystkim to, że po służbie wojskowej żołnierze (rezerwy) podejmują pracę w szczególnych warunkach w krótkim czasie (w ciągu 30 dni), a po drugie, że służba wojskowa stanowi takie samo obciążenie dla osoby, która przed rozpoczęciem służby była już zatrudniona (choćby w szczególnych warunkach), jak i dla osoby, która przed służbą wojskową wcale nie pracowała. W rezultacie w uchwale zajęto stanowisko, że na podstawie art. 2, art. 32 ust. 1 i art. 67 ust. 1 Konstytucji RP można zasadnie wywodzić, że zatrudnienie (brak zatrudnienia) ubezpieczonego przed rozpoczęciem służby wojskowej nie stanowi

cechy, która dostatecznie usprawiedliwiałaby różnicowanie sytuacji prawnej ubezpieczonych w zakresie nabywania przez nich uprawnień emerytalnych z tytułu pracy w szczególnych warunkach. W omawianym zakresie warto także zauważyć, że w uchwale Sądu Najwyższego z 2 lipca 2015 r., III UZP 4/15 (OSNP 2015 nr 12, poz. 164) stwierdzono, że okres zasadniczej lub okresowej służby wojskowej odbytej w czasie od 29 listopada 1967 r. do 31 grudnia 1974 r. zalicza się do okresu pracy w szczególnych warunkach wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej) także w sytuacji, gdy ubezpieczony bezpośrednio przed powołaniem do służby wojskowej pracował w warunkach szczególnych oraz po zwolnieniu z tej służby podjął w innym zakładzie pracy zatrudnienie niestanowiące pracy w szczególnych warunkach, jeżeli zostały spełnione przesłanki, o których mowa w art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony PRL. Ponadto w wyroku z 10 lutego 2021 r. w sprawie I USKP 10/21, Sąd Najwyższy stwierdził, że okresu służby wojskowej nie zalicza się do okresu pracy w warunkach szczególnych, gdy pracownik u dotychczasowego pracodawcy nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach oraz po upływie trzydziestu dni od zwolnienia z niezawodowej służby wojskowej podjął zatrudnienie w warunkach szczególnych u innego pracodawcy (art. 108 ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej w związku z § 7 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin oraz art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

Biorąc pod uwagę przepisy prawa mające zastosowanie w rozpoznawanej sprawie można stwierdzić, że przesłankami zaliczenia okresu służby wojskowej do okresu pracy w warunkach szczególnych są: 1) pozostawanie w stosunku pracy przed powołaniem do służby wojskowej i wykonywanie pracy w szczególnych warunkach, a następnie po odbyciu służby wojskowej podjęcie pracy na dotychczasowych warunkach, czyli pracy w szczególnych warunkach; 2) pozostawanie w stosunku pracy przed powołaniem do służby wojskowej i wykonywanie pracy w szczególnych warunkach, a następnie po odbyciu służby

wojskowej niepodjęcie zatrudnienia (w warunkach szczególnych) u poprzedniego pracodawcy z ważnych przyczyn w rozumieniu § 7 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin; 3) podjęcie pracy w warunkach szczególnych po zakończeniu służby wojskowej, gdy żołnierz przed powołaniem do służby nie był (w ogóle) zatrudniony (§ 7 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin). Przy czym warunkiem takiego zaliczenia było zatrudnienie w warunkach szczególnych w ciągu 30 dni po ustaniu służby wojskowej.

W ocenie składu orzekającego w niniejszej sprawie istotne jest, że art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej stanowi o zaliczeniu czasu odbywania zasadniczej lub okresowej służby wojskowej do zachowania wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem w tym samym zakładzie pracy. Warto w tym względzie zwrócić uwagę, że wykładany przepis wiąże określone (dochodzone) uprawnienie w związku z zatrudnieniem w tym samym zakładzie pracy, biorąc pod uwagę (z uwagi na tamte czasy) przymusowość zasadniczej lub okresowej służby wojskowej. Dlatego też, okres odbywania takiej służby należy odnieść do kategorii przymusowej przerwy w zatrudnieniu, a skoro dochodzone uprawnienie (rekompensata) związane jest z posiadaniem co najmniej 15 letniego zatrudnienia w warunkach szczególnych, to wywieść stąd należy, że chodzi o przerwę w zatrudnieniu także w warunkach szczególnych. Wykładnia bowiem wskazanego przepisu z art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej jest determinowana charakterem i warunkami dochodzonego świadczenia w odniesieniu do wcześniejszego i późniejszego (czyli po odbyciu zasadniczej lub okresowej służby wojskowej) ciągłego i poddanego określonym warunkom zatrudnienia w tym samym zakładzie pracy.

Dlatego też, jeśli sądy kwestionują pracę skarżącego od dnia 18 maja 1978 r. do dnia 3 lipca 1978 r. w P. spółka z o.o. w L. jako świadczoną w szczególnych warunkach, to okres zasadniczej służby wojskowej od 4 lipca 1978 r. do 24 czerwca 1979 r. nie może być zaliczony do pracy w warunkach szczególnych wykonywanej po jej zakończeniu, gdy przed jej rozpoczęciem praca w takich warunkach nie była wykonywana.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy należy uwzględnić przepis art. 398²⁰ zdanie pierwsze k.p.c.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzeczono jak w sentencji.